

HOOFTUK V.

DIE AFRIKAANSE PATRIOT.

WIE WAS OOM LOKOMOTIEF.

Oom Lokomotief is deur die "Patriot" so'n bekende naam geword in Suid-Afrika, dat dit wel die moeite werd is om vereers die vraag te beantwoord: wie dan tog Oom Lokomotief was?

Soos ons reeds gesien het, werd deur Ds. Du Toit, als "Ware Afrikaner" die medebroeders opgeroep met die versoek, dat hul vir hulle in verbintenis sal stel met Oom Lokomotief, onder adres van mnr. Hofmeyr, "Zuid Afrikaan" kantoor.

Die Notule van die Genootskap sê verder: Op die vergadering van 25 Sept., 1875, word tot "redakteurs" van die "Patriot" gekies mnr. C. P. Hoogenhout en D. F. du Toit, D.P.sn, tot "correc-teur" (1) Ds. Du Toit en tot "editeur" mnr. J. W. v.d. Rijst. In die verg. van 15 Jan., '76, heet dit: mnr. Hoogenhout maak beswaar om langer die naam van Lokomotief te hou, omdat hij te ver van die pos woon, ens. Dan word beslote, "dat die uitgewer van die "Patriot" die naam Lokomotief sal oorneem!

Op 15 April, '76, word als volg genotuleer: "Die president word weggeroep. Die saak of Ds. Du Toit sal bedank als lid van die Genootskap, word ter sprake gebreng en mnr. D. F. du Toit, D.P.sn, stel voor, gesek. deur mnr. P. Malan, dat aan die president gesê worde: "Die sijn hand aan de ploeg slaat", enz. Dit werd aangenome. Dog die werk was vir die paar persone te veel, daarom werd op 'n wenk van die voors. goedgevonde, dat 'n "administreur" sal aange-stel word, wat meteen redakteur sal wees. Als sodanig werd mnr. Hoogenhout gekose, wat die aan-stelling aanneem (verg. 19 Aug., 1876), onder se-kere voorwaardes, o.a. dat hij nie sal bekend staan nie als redakteur maar als bestuurder. Vir die eerste drie maande van 1877 werd, tot die koms van mnr. H., mnr. M. L. Rossouw aangesog om als sodanig op te tree. In die verg. van 3 Maart, 1877, kom 'n brief voor van mnr. H., dat hij bedank. In 'n brief aan Ds. Du Toit, noem hij als een van die redene: dat hij graag stilletjies wil help, maar dat hij hom

g'n familiehaat op die hals wil haal nie. Later word met mnr. H. heen en weer geredeneer, maar hij wou nie, totdat in die vergadering van 12 Febr., 1878, mnr. D. F. du Toit gevraag word en die redakteurskap ook aanneem.

Met hierdie notule-getuigenis kom in hoofsaak ooreen wat mnr. D. F. du Toit, op ons versoek, daaromtrent meedeel: "Als maandblaadje het ons dit geredigeer. Hoogenhout was toen onderwyser aan Groenberg, en ek in die Dal. In 1877 is die "Patriot" weekblad geworde en was mnr. M. Rossouw, die nominale redakteur, in werklikheid Ds. Du Toit. In 1877, werd pogings aangewend om mnr. H. als redakteur te krij. Toen hij beslis weiër, is die keuse op mij geval en was ek van 1878, verantwoordelike redakteur onder mijn naam. Tot dusver was die name geheim. Die inleidings-artikels werd mees deur Ds. Du Toit geskrewe, nadat 'n groot gedeelte van die artikels deur ons same besproke was. Met sijn vertrek naar Transvaal, (einde 1881), kwam in hoofsaak alles op mij neer. Dit was reeds die geval toen hij naar Palestina op reis was. Uit Transvaal het Ds. Du Toit nou en dan 'n artikel gestuur, en ook van prof. Cachet het ek verskeie artikels ontvang."

Die hele kwessie kom hierop neer: Die naam Lokomotief (van mnr. Pannevis afkomstig, volgens meedeling van mnr. Hoogenhout), was bloot 'n *adresnaam*. Die name van die lede van die "Genootskap" was geheim en daar moes tog 'n adres wees vir korrespondensies, ens., met die "Genootskap". So werd die naam opgegee en het mnre. Hoogenhout, v.d. Rijst en M. Rossouw agtereenvolgens daaronder geageer. Na verloop van 'n paar jaar was dit 'n gemeensame naam geworde. Toen mnr. D. F. du Toit (D.P.sn) die redakteurskap aanvaar het onder sijn naam als verantwoordelike persoon, was die naam van Lokomotief al so ingewortel, dat maar min mense daaraan gedag het om briewe aan die "Patriot" anders teadresseer. So is mnr. D. F. du Toit, Lokomotief geword en geblij.

Ons voeg hier nog bij, dat in 1876 die "Patriot" gedruk werd bij mnr. Hofmeyr aan die Kaap, in klein formaat, teen £3 5 vir 200 eksemplare. In die eerste jaargang kom weinig politiek voor. Die strijd was meer beperk tot taalkwessies. Vir die volgende jare was die geheime rubriek-verdeling als volg: leader deur Ds. Du Toit, alsook beantwoording van vraë; buiteland, binneland en korrespondensie deur

mnr. D. F. du Toit, D.P.sn; gedigte en kinder-rubriek deur mnr. Hoogenhout; markprijse en advertensies deur mnr. D. F. du Toit, D.F.sn.

OOM LOKOMOTIEF SIJN EERSTE ARTIKEL.

Die eerste artikel van die "Patriot" werd deur Ds. Du Toit en mnr. Hoogenhout same opgestel. Van mnr. H. is die motto: „Klein begin, aanhou win". Hier volg nou die stuk (met enige uitlatings):

"Een Afrikaanse koerant! Wie het dit ooit gedroom! Ja, Afrikaanders! een koerant in ons ei'e taal! Dit het baie moeite gekos om so v'er te kom; dit kan ek julle verseker, want die meeste Afrikaanders is nes steeks perde, hulle wil mos nie glo dat ons een ei'e taal het nie. Die ou'e Patriotte hou vas, en klou vas, an die *Hollanse* taal; die jong mense vind die *Engelse* taal weer so danig mooi, en o'ertui'e gaat net so moeilik, as om steeks perde te leer pronk in die voortuig. Ons wil nou met ons "Patriot" an die wereld wys, dat ons wel de'entlik een taal het waarin ons kan se net wat ons wil.

"*Afrikaanse Patriot.*" Ja, dit is die naam van ons blad! Een beter naam kan ons nooit kry nie, want een "*Patriot*" is een flukse vent, en so wil ons ons koerant ook maak:—klein, maar fluks....

Afrikaanders! vraag julle altemitters wat daar in die koerant sal te lees wees, of, in andere woorde, hoe ons die blad sal inrig? Kijk dan, hier is die plan:

1. Een Inleiding. 2. Afrikaanse Correspondensie. 3. Afrikaanse Geskiedenis. 4. Afrikaanse Gedigte. 5. Afrikaanse Taalkennis. 6. Een Maandelikse O'ersig van die voornaamste nuus. 7. Vra'e en antwoorde.

No. 1. *Die Inleiding* skryf ons selwers o'er belangrikke sake.

No. 2. *Afrikaanse Correspondensie* is ver julle om te skrywe. Julle kan Afrikaanse briewe en stukke opstuur. Druk op dat dit help! Die grootste gros van ons nasie was tot nog toe so's doofstomme gereken. Dis hulle vertel, "julle het geen taal nie!" En in een seker sin was dit so. Want die meeste Afrikaanders het nie so veel Hollans of Engels geken dat hulle daarin goed kan praat of skrywe nie, want dis ver ons twee vreemde tale en ons het nog geen tyd en skole gehad om vreemde tale te leer nie. En ons ei'e taal was nog nie erkend nie. So moes meer as een Afrikaander wat *verstand en gees* het stil bly, omdat hij *geen taal* het waarin hij hom kon uitdruk nie. En die Hollanse of Engelse taal wat hij daartoe wou gebruik, kom hom net so sleg te pas as Sauls wapenrusting ver David. Né, jonge Afrikaanders! goi nou weg die vreemde wapenrusting nes David! Vat julle slinger! En goi elke vyand, al is hij so groot as Goliath, teun die grond. Ja, nou kan elke Afrikaander skrywe wat hy wil in syn ei'e taal. Wat traak ons verder met Hollanse Spraakkuns of Engelse Woordenboek. Nou skryf ons nes ons praat, en seg net wat ons wil. Kom nou voor 'n dag, verborge perels en diamante! Waarom langer onder

die vreemde stof begrawe en met vreemde voete vertrap? Kom uit nou, Afrikaanders! en laat ons sien of Afrikaanders nie net so veul gees het as eenig ander nasie op die wereld nie! Waarom moet ons hart langer die graf wees van ons gedagte? Kom uit! Skrywe julle taal! Hulle skryf wel Kaffertaal en Boesman-geklap te'enwoordig. Waarom ons taal dan gesmoor? Kom uit! Ons weet daar is gees genoeg; dis net nog mar verborge!

No. 3 Is ook ver julle—Ons sal saam werk.

No. 4 Is ook ver julle. Julle kan nou rym en dig dat dit nie maklik is nie. Jonge Afrikaanders! julle kan mos fluks rym! Stuur julle gedigte, kerels! Stuur mar! Die wat een beter gedig stuur as ons "Volkslied," die kry van ons een pluimpie. En die wat foute maak, dis niks nie, ons sal hom reg help.

No. 5 Is ver julle en ver ons same, om te skrywe o'er ons taal. Een taal is een ding wat nie soemar kant en klaar uit die hemel val nie. Kijk mar Hollans en Engels, hoe 't hulle dit eers geskrywe, en hoe nou!

No. 6 Blyf ver ons...

No. 7 Is ver ons Intekenaars. Elke intekenaar het reg om eenige vraag in ons blad te doen, en elke intekenaar het reg om eenmaal daarop te antwoord, mits alles onder toesig van die Redaktie...

Is daar nog Afrikaanders wat vra wat ons doel is? Ons antwoord is:

"Om te staan ver ons taal, ons nasie en ons land." Is daar spotters? (daar is seker baie). Spot mar fluks op! Ons troos ons daarmé, julle spot uit DOMHEID! Alle dinge word bespot. Stoom is mé gespot. Gaslig is mé gespot, enz. En sou die Afrikaanse taal dan vryloop? Een Regte Afrikaander sal nie spot nie, en dis ver Regte Afrikaanders, Afrikaanders met Afrikaanse harten, wat ons skrywe, en nie ver spotters!...

Ons sal an die Editeur van die "*Zuid-Afrikaan en Volksvriend*" altyd dankbaar wees ver die hulp en vriendskap wat hy ons betoon het en nog bewys.

En nou: Klein begin, Anhou win. Dis tog mar een al te ware woord. Een babetje kan een reus worde; en waarom sou die "*Afrikaanse Patriot*" nie een Afrikaanse reus kan worde nie?... En met die gegronde hoop, en die welgemeende wens, stuur ons die eerste nommer van die "*Patriot*" die wereld in. En skree al wat ons kan, en roep ider "Regte Afrikaander" toe om ook saam te skree: "Hoeré ver die "*Afrikaanse Patriot*!"

"*Afrikaanse Patriot*" bo'e!!"

"Hip, hip, hip, hoeré!!!"

Adres Oom Lokomotief was: Kantoor van die Zuid Afrikaan en Volksvriend, Kaapstad.

OOM LOKOMOTIEF S'N INVLOED.

Die "*Patriot*" het in Jan., 1876, met skaars 50 intekenare begin. Die no. van 19 Augustus d.a.v.

sê: "Die blattjie is nou 8 maande oud, en sijn intekenare is nou ruim *agmaal* so veul as bij die begin. Hij het o'er die dertig agente." In 1877 werd dit 'n weekblad in groter formaat. "Nou is daar 663 intekenare, sê die rapport van die Genootskap, en nog elke week kom nuwe bij" (no. van 24 Aug.) In Aug., 1878 was die getal, 950, (no. van 6 Sept.)

Enige maande tevore (no. van 22 Maart,) skryf die blad: "Die invloed van die "Patriot" neem bij die dag toe, so selfs dat die burgers in buite-distrikte private poste oprig om ons blad geregeld te krij en te sien wat onse raad is in die moeilike omstandigheid" (n.l. die Transvaalse Anneksasie). "Ook in die Vrijstaat (soos in Transvaal) maak die "Patriot." opgang. Een agent skryf: die mense is hier almal ver die Taal." (Sij verder onder Trans. Anneksasie.)

In die no van 19 Des., '79, lees ons: "Ons ken gen onderneming in ons land, wat so gestadig voortgegaan het onder sterke en heftige teenstand, soos die "Patriot". Jaarliks het hij 'n 400 intekenare bijgekrij. Laaste jaar is daar tussen die 500 en 600 bijgekom. Ons geef Gode die eer en skryf dit nie aan ons self toe nie."

8 Julie, '81 kon die redakteur vrijer asem haal:

"Die Patriot is nou agent van die "Express" en "Volkstem" in die Kolonie, terwijl hulle goedgunstig die agentskap ver die Patriot waarneem in die Vrijstaat en Transvaal... Ruilnommers van die Patriot word in die laaste tijd nie alleen gevraag deur S. Afr. koerante, mar selfs deur Europese blaje... Toch het nog 'n distriks-koerant gesê: "Die Patriot self is 'n vod, 'n vullleslap; sijn redakteur hoort onder Kaffers tuis."

Maar laat Oom Lokomotief self daarvoor verder uitpraat in sijn no. van 30 Des., '81:

"Mar wat aparte vermelding vereis, is *die buitengewone vooruitgang van die Patriot*. Syn toeneming was seker en gewis, iets meer as één nuwe intekenaar ver elke dag, so naastenby 400 nuwe intekenaars het hy al jare bygekry. Mar in die afgelope jaar was die toeneming meer as verdriedubbeld.

"Vraag iemand waaran ons dit toeskryf, dan wys ons op twe oorsake: 1) die Transvaalse oorlog het ons gewis 'n paar honderd extra nuwe intekenare besorg, om onse besliste verdediging van onse verongelykte landgenote; 2) mar die eintlike vooruitgang het ons te danke an die Synode. Teen die end van die vorige jaar het die Grote Raad, in 'n ywer sonder verstand, die *Patriot* onverhoord, en

sonder enige regmatige gronde veroordeel, en die veroordeeling weid in duisende boekies afgedruk en deur die predikante en ouderlinge versprei in die Gemeentes. Met hulle invloed sou hulle, teen reg en waarheid an, die *Patriot* nou uitroei. En wat was die gevolg? Dis al weer geblyk, soos al honderd male vroeger in die Wereld- en Kerkgeskiedenis, die waarheid is sterker as die invloed van heersende partye en persone. Toen was ons getal intekenare nog gen 2,000 nie; nou word 3,700 Patriotte gedruk."

OOM LOKOMOTIEF EN DIE SINODE.

In die Kaapse Sinode van 1880 was die "Patriot" amper twee daë lang die onderwerp van bespreking. Die beskrijwings-punt, wat die aanleiding was het gelui:

"Met het oog op art. 10 onzer Kerkelyke Wetten benoeme die Synode eene Commissie om te onderzoeken of en in hoeverre zy een oordeel zal uitspreken over de geest en de strekking, in het godsdienstige zowel als in het politieke, van het weekblad, genoemd *die Afrikaanse Patriot*."

Ons gee hier korthedshalwe net die toespraak van Ds. Du Toit, op die Sinode gehou. Die verslag is anders baing interessant.

"Ds Du Toit zeide het voorstel van de Scriba te ondersteunen. Het was zeer nodig om de zaak van de *Patriot*, waar zolang over gesproken was, naar een Commissie te verwijzen. De Scriba had de vorige dag met warmte en naar zijn diepste overtuiging gesproken, maar in zyn pleidooi was er meer warmte dan grondigheid. Geen enkele zijner beschuldigingen had hy bewezen. Het gevoelen der redaktie vond men in de inleidingsartikelen, maar die waren in het geheel niet aangehaald. Voor ingezonden stukken was een redakteur niet aansprakelik. Men had gesproken over de verdachtmaking der kerk, maar het aangehaalde over de kweekschool was uit een ingezonden stuk, waarvoor de redaktie niet aansprakelik was. Er waren aanhalingen gedaan uit zekere stukken "de laatste dagen" getiteld, en spreker had die stukken er in laten zetten omdat de lezers godsdienstige stukken verlangden, en zowel andere leeraars als hy zelf hadden zulke stukken geschreven, maar de zyne stonden onder zyn eigen naam en hy was er zelf verantwoordelik voor. Wat er intussen verder in het blad gevonden werd, daar was hy niet verantwoordelik voor en hy keurde het ook niet alles goed. Wat hy verder geschreven had dat had hy geschreven naar zyn eigen overtuiging, en niemand had hem ooit aangezegd dat hy er kwaad mee deed, behalve een broeder die hem te kennen had gegeven dat hy niet tegen de speciale diensten moest schryven. Hy had toen geantwoord dat hy alles zou terugtrekken als men hem van dwaling overtuigde, en hy had insgelijks aangeboden over de zaak een openlike pennestryd te voeren, maar hy had naar hy vernam om zyn tydelik vertrek naar elders, hier geen antwoord op ontvangen. Hy was ook zeer bereid om als een der broederen hem aantoonde dat hy verkeerd geschreven had dit te herroepen. Wat de eigenlike kwestie betrof, waarom was juist de *Patriot* ter verantwoording geroepen? Omdat, was het antwoord, het blad zich voordeed godsdienstig te zyn. Maar had het bybelteksten verkeerd voorgesteld, zodat het bleek dat het een valse godsdienst huldigde? Niets daarvan was gebleken, en toch had men het blad allerlei namen toegevoegd. Hij wilde niet alles rechtvaardigen wat

het blad over predikanten gezegd had maar dit kon hy zeggen dat geen blad minder de naam van "wolf in schaapskleren" verdiende, want het sprak zich rondborstig en openlik uit. Hy las de *Patriot* trouw en had niet gevonden dat het de bevolking tegen de regering opzette. Het blad maakte dikwels aanmerkingen op Regeringsdaden, maar had er herhaaldelik op gewezen dat men de Regering moest gehoorzamen. Spreker las een artikel voor uit het blad over de plicht der burgers by de Basuto-oorlog, waarin gezegd werd dat men, als men opgekommandeerd werd, te velde behoorde te komen. Dan had men de zaak der Transvaalse annexatie, toen de *Patriot* alleen de bevolking steeds ter zyde had gestaan maar tevens op de noodzakelijkheid had gewezen om zich tot lydelik verzet te beperken. Paul Kruger en Piet Joubert hadden naar hun eigen getuigenis, zonder de *Patriot* het bloedvergieten niet kunnen verhoeden. Nooit was in het blad de bevolking opgeroepen om tegen de regering in verzet te komen. Spreker las daarop een nieuwjaarswens van het blad voor waaruit het bleek dat de Koningin werd toegewens dat zy lang mocht regeren en het in haar naam gepleegde onrecht hersteld mocht zien. Ook de Synode kreeg een heilwens in het gedicht. Dit was genoeg om de geest der redaktie te doen zien. Van de redaktie was niets wat men verdachtmaking van predikanten kon noemen, en evenmin had zy iets gezegd tegen inrichtingen als de Normaalschool, enz. Een Kommissie kon dit onderzoeken, en daarom was hy voor het voorstel van de Scriba. Dat de bevolking naar de Synode, als zy de *Patriot* veroordeelde zou luisteren dat geloofde hy, als zy alle goede redenen gaf, maar een eenvoudige gevoelsuiting zou geen goed doen. De Scriba had gezegd dat de *Patriot* voor verbetering vatbaar was. Dat was hy. Wat een leeraar in het blad schryven wilde zou niet geweigerd worden. De redakteur was overigens lid der kerk, nl van de gemeente Wellington, en als de Kommissie zyn inleidingsartikelen doorlas dan zou zy zien wat er aan was van de tegen hem ingebrachte beschuldigingen.

Het was half vyf en de Moderator zeide dat Ds. du Toit zyn reden de volgende dag kon voortzetten. Daarna kwamen de kladnotulen, en het nagebed werd gedaan door de onderling van Graaff-Reinet."

Die diskussie het toen afge'loop met die aan-neming van die volgende voorstel van Ds. Muller: "Dat die Synode syn afkeuring uitspreek oor die pogings in die *Patriot* om 'n gees op te wek van suspisie en veragting van predikante van die kerk en ander inrigtings. Sulke pogings is teen die Bybel en Gristelike leer, en moet 'n slegte invloed uitocfen op die welvaart van die kerk." (P. 29 Okt., '80).

Hoor nou die "Volkstem" s'n opinie oor die sino-dale handelwijse:

"Die *Patriot* heeft het zeldzame geluk gehad van bykans twe dagen lang het onderwerp van die diskussie te hebben uitgemaakt in de Synode der Ned. Gereformeerde Kerk te Kaapstad. De diskussie ontstond uit een voorstel van Ds. Hofmeyr, van Somerset Oost, die een kommissie wilde aangesteld hebben om te rapporteren over de politieke en godsdienstige strekking in die *Patriot*.

Onzes inziens had de Synode beter gedaan met zich niet in te laten met de *Patriot*. Wy zyn geen bewonderaars van dat blad, maar evenmin behoren wy tot deszelfs heftige tegenstanders en alles dat we door de Synode uitgericht kunnen zien is dit, dat zy aan het licht heeft ge-

bracht dat de *Patriot* een veel grotere macht in het land is dan vroeger bekend was, en dat die macht veel waarschynliker vergroot dan, verminderd zal worden door de diskussie en het genomen besluit. Geen politieke noch kerkelike banbliksems zyn in staat een nieuwsblad te vernietigen dat een behoefte in het land vervult en, schoon wy de taal verafschuwen waarin de *Patriot* geschreven is en vele der door haar geuite gevoelens veroordelen, kunnen we toch de oogen niet sluiten voor het feit dat zy een van de krachtigste faktoren is geweest om het volk van Zuid-Afrika een besef te doen krygen van zyne politieke rechten en verantwoordelikheden." (P. 3 Des. 80).

OOM LOKOMOTIEF EN SIJN VRINDE.

Daar was 'n nouwe band tussen Oom Lokomotief en sijn lesers. Dit is nog die sukses van 'n koerant-onderneming. Denk aan Stead s'n *Review*. Oom Lokomotief het die kuns verstaan om sijn lesers aan te haal en aan hom te verbind. Lees maar:

"Julle moet weet dat Oom Lokomotief, as Redakteur van die *Patriot*, nie juis onder die genootskap (van rigte Afrikaners) staat nie, sodat hy mar alles *moet* goedkeur of afkeur same met die genootskap... 'n Redakteur van 'n koerant moet vry wees....

Alleen 'n ruime en algemene ondersteuning kan Oom Lokomotief in staat stel om syn plan uit te voer (n.l. om die *Patriot* als 'n volwasse koerant uit te gé). Tot nog toe was dit 'n saak van grote opoffering. Daar leg die tekort van vorige jaar nog op syn skouwers, dis o'er die £140. Dan v r van jaar sal die tekort oek wel nie minder wees nie. Dan het ons al van deuse jaar die Drukpers en party letters aangekoop ver ruim £200. En nou, die grote snelpers en ander dinge, wat ons uit Europa ontbode het, kos nog 'n ruime £300.. Glo tog, dit val Oom Lokomotief, met 'n paar ander vrinde, net *swaar* om alles te dra. Dis amper onmo'entlik ver ons partykeer om moed te hou. Almal *prys*, mar weinige *help* Glo ons tog, ons is nie mense wat geld het nie. Dit gaat met sugte en gebede gepaard." (P. 6 Sept. '78).

Werkelik het die lesers hierop begin vrije gifte stuur vir 'n "snelpers". Die bedraë werd erken en loop van 5/- tot £20! Op die manier het Oom Lokomotief honderde ponde ontvang. Waar sien 'n mens in onse tijd nog so iets? Die volgende is 'n staaltjie van hoe dit gegaan het:

"Intekenaar stuur £2 15s 6d. en skryf: "Ek stuur ver jou 'n bietjie geld ver die snelpers en wil jou vertel hoe dit gekom het. Dit was 'n reendag en ek sit *Patriot* lees, almal sit en luis-ter. Dit kom toen by myn. op, ons moet algar wat ge. Ek seg toen: kom vrou en kinders, ek sal £1 ge. vir u jy kan 10s. ge. Sy seg: ne, dit is te min, ek wil oek £1 ge. Daar kom die suster, sy is baing arm, en seg: ek sal 2s. ge; die dogter seg: ek sal oek 2s. ge; die seuntje seg: ek ge 5s., toen seg somar drie kleintjies gelyk, ons sal elkéen 2s. ge; oplaas kom die kleinste, nog baing dom, en seg: ek sal 4s. ge. Ek seg ver haar: ne my kind, jy kan 'n sikspens ge, alle bietjes help. Dit maak dus £2 15s. 6d.

Eendrag maak mag." Intekenaar met vrou, suster en kinders ontvang hierby ons dank ver hulle welmenende en welkome bydragings. Van 'n ander intekenaar 10s ver dieselfde doel met dank ontvang." (P. 1 Nov. '78).

Ook hierdie stukkie is leersaam en wijs op 'die persoonlike band van redaksie en intekenare:

"Vraag imand, of die *Patriot* nie mar ver andere wette voor-skrywe nie, sonder selfs op te offer nie? Vrinde, ons seg dit nie om te roem nie, mar om an ons woorde nadruk te ge en andere op te wek, ons werk en geef bo ons mag. Daar is gen saak in belang van land en volk waarin ons terug tre nie. Denk o.a. an die Petisies ver Transvaal, wat ons telkens ver eie rekening gedruk en versprei het; denk an Petisies ver Hollans wat op onse koste uitgestuur is deur die hele kolonie; netso die ver die Bybel op die Skool; denk an boekies wat ons gratis druk en versprei, soos o'er Afrikaner Bond, o'er Gedenkskool ver die Hugenote, o'er Ons Land en Ons Volk, o'er Onse Taal en Ons Land, ens., ens. En dit alles doet ons nie uit ons owervioed nie, mar met grote skulde, en met 'n nie te beskrywe opoffering."

OOM LOKOMOTIEF EN 'SINJN VIJANDE.

Behalwe die Sinode het Oom L. 'n heirleër ander vijande gehad. Meesterlik beskryf hij hul aldus in sijn no. van 6 Des., '78:

"Onse Afrikaanse saak neem geweldig sterk toe, in die laaste tyd veral, soos al ons lesers weet. Mar net so sterk is die vyandskap oek toegeneem, of liwers, net so sterk is die verborge vyandskap teen ons openbaar geworde

Onse saak neem sterk toe. Gen week sonder nuwe intekenare nie. 'n Nuwe snelpers is ontbode en die Afrikaners spring van alle kante by om dit te betaal. Die *Patriot* kom ankomde jaar die helfte groter uit. Die Genootskap het besluit om 'n begin te maak met die Bybelvertaling. Die eerste leerboekie is gou van die hand geset, en beandwoord goed, ens.

Ons het dag en nag gewerk ver die saak, haas bowe ons swakke vermoge, sonder enige beloning, alles met die oog op die toekoms. En nou dat dit lyk of ons moeite haas sal beloond worde, ten minste deur erkenning en dank, nou wort ons eers gehaat en gesmaad van ver-skillende kante.

Ons het 'n blad opgerig, teeno'er die sterkste vooroordele en die bitterste teenstand. Ons het begin met minder as 50 intekenare; sonder geld; sonder invloed. En binnen 3 jaar tyd is ons blad so toegeneem, dat hy nog mar 3 Hollause koerante ken in heel Suid Afrika wat meer intekenaars het as hy, en gen een wat so druk en graag gelees wort nie; en as syn intekenaars so bly toeneem, sal dit nie lang duur nie of hy is die ander verby. Nou, die grote meerderheid van ons intekenaars is mense wat nooit ver koerante ingeteken het nie. En ons dog al die tyd dat die man 'n grote weldaad an syn volk bewys, wat hulle tot lees breng.

Dan verder. Deur in die taal van die bevolking 'n blad uit te ge, het ons nie alleen leeslus, mar wat meer seg oek skryf-lus opgewek by onse bevolking. Week op week blyf 'n boel briewe o'erle wagtende op plaas. Die mense voel dat hulle nou nie langer soos doofstomme hoef te sit nie. Dis iets wat alle teenstanders tot nog toe nie kon of nie

wou sien nie. Hulle hou mar daarop: "die mense kan goed Hollans verstaan. Nou, ons het honderde getuigenisse dat dit in die regel nie so is nie. Mar dan nog, al sou ons dit toege, dan vraag ons nog: hoeveel van onse bevolking kan hulle *uitdruk* in Hollans of Engels? 'n Taal is tog net so goed die voertuig om jou gedagte uit te druk, as om 'n ander syn gedagte te verneem. Dit het al ons teenstanders tot nog toe misken, en daar is nie een wat in staat is om ons posisie op die punt te bestry nie. Die bevolking voel dan ook die mag, daarom noem hulle die *Patriot*: "ons koerant." En daarom skryf hulle so fluks daarin en begin hulle gedagtes uit te spreek. Ons dog dat dit 'n grote weldaad is om 'n volk wat verstandelik geboeid was in die ergste slaverny, die tong los te maak dat hy syn regte kan verdedig.

Ons het 'n nasionaliteitsgevoel help opwek, wat sig al kragtiger op verskillende punte openbaar, en waaran so'n behoefte was in ons land, en wat veel goeds belooft ver die toekoms. Van alle kante kom getuigenisse: "Die *Geskiedenis van ons Land* is die lig van Suid Afrika wat ons oge lat ope gaan het" - "Die *Patriot* het ver ons geleer dat 'n Afrikaner ook 'n reg het." Ens. En ons dog dat ons heel wat dank verdien het daarvoor.

So sou ons kan vortgaan. Mar dis onangenaam om genoodsaak te wees op syn eie dade te wys. Mar hier is dit noodsaaklik, want die ander korante doet dit nie; hulle haat en smaad ons so veel as hulle kan. Buiten 'n paar klein distrikskorante wat net uitkom ter wille, van die advertensies, kan ons net die *Zuid Afrikaan* noem as 'n blad wat 'n onpartydig stilswyge bewaar het, wat die redaksie angaaf, mar korrespondente het die stilswyge goed gemaak deur daarin gal teen ons uit te braak so veel as hulle kan. Korrespondensies teen ons daarin alleen, by makkaar gedruk, sou 'n mooi groot boekdeel uitmaak. Dan die *Volksblad* is ook 'n gunstige uitsondering in die laaste tyd. Eers wou die blad ons volstrek nie erken nie; en nou erken hy tog dat die *Patriot* opgang maak by 'n deel der bevolking; dat hy druk gelees word, ens.

En dit is nou algenade. Verder is dit vuur en vlam. 'n Hele resiment van vyande staat rondom ons. Eers wou hulle ons *dood swyge* deur gen notisie van ons te neem nie. Mar nou die saak te sterk toeneem, wort die vryandskap openbaar en nou wil hulle ons *doodslaan* of *doodtrap* soos een van hulle geseg het.

Ons seg 'n hele resiment vyande het ons rondom ons. Pas dreig die *Argus* ons met England syn lange arm en sware hand, of die *Cape Times* wil ons doodtrap met 'n lompe Engelse voet. Skaars lat hy ons los, of die *Graaff Reinets Advertiser* verguis ons met die hardste woorde wat hy kan kry, en toon dat hy ons *vergruis* as hy kon. Nouweliks begin die Transvalers te erken dat ons ver hulle regte pleit, of die *Volksstem* maak ons veragtelik, ten minste so ver as hy kan. Syn onmag is pas geblyk en die *Patriot* begin net mooi wortel te skiet in die Vrystaat, of die *Express* wil ons met wortel en tak uitroei as hy kan. En nader kom die vyande, nower word die sirkel, nes hulle ons wil dooddruk. Daar vlieg Meneer W..... van Richmond op, nes 'n reus Goliath, en tel syn magtige 'penneswaard' teen ons op. *Zuid Afrikaan*, *Volksblad*, en *Era* moet syn orakels teen ons uitbasuin (gewillig, of nie?). *Colesberg Advertiser* voel dieselfde woede, mar het nix te se, en neem dus een van die drogredes van W..... syn stuk oor. Die *Era* voel weer dat W..... syn stuk l af en kragteloos is, en neem nog die lastertaal van die *Express* o'er. Mar ne, hulle kom nog nader. Ds..... van R..... en die kerkeraad van P... .. val ons in ons eie blad an, In één woord, ons sou in die laaste tyd net die hele *Patriot* wekeliks kan vul, met wat daar direk of indirek teen ons geskrywe wort ..

Een troos ver ons lesers ver ditmal: Dis 'n gek wat 'n knopkirie opneem om 'n vlieg dood te slaan. Of liwers: dis 'n sotte koning wat

'n hele leger oproep om 'n muis in syn klerokas te kom vang Oordeel dus self o'er die wysheid van ons teenstanders wat so'n lawaai maak teen die nietige, veragtelike *Patriot!*"

Tot sover Oom L. Ons gee nog 'n paar stukkie wat hierbij te pas kom, en wat ons openbaar hoe grof die vijandskap was:

Die "Cradocksche Afrikaner" het gesê: "Dit blad (*Patriot*) komt ons geregeld ter hand. Daar het in een taal geschreven is, geschikt voor halve barbaren, nemen wij zelden de moeite het te lezen. De gehele geschiedenis van "De *Patriot*" is armzalig. Halfgeleerde Griquas zullen zeker smaak vinden in het blad." (*P.* 1 Jan., '80).

Die "Colesberg Advertiser" seg van "*Patriot*", omdat die sig sou verheug oor die terugtog van Engelse troepe uit Kaboel: "Wij zijn tegen de doodstraf, maar wij zouden gaarne een punt trekken en een touw ook ten gunste van de oproerestoker, die de uitgever is van dat vuile lor." (*P.* 30 Jan., '80).

Die bontste het egter die Perlse korrespondent van die "Transvaalsche Volksvriend" dit gemaak. Hij skrywe aan sijn koerant:

"Een Kaapse tijdgenoot zegt dat in Ierland ook rebellen zijn, maar wat zij schrijven is tenminste aardig en er is toch wat aan. Maar wat zullen wij van de oproerige taal van die *Afrikaanse Patriot* zeggen. Hij wil niet alleen de mensen rebellen en allemaal Dompers maken, maar zij moeten Hottentotten ook worden. Wij kennen deze *Patriot* niet; misschien is hij de blankste der blanksten, maar als wij op zijn taal afgaan, was zijn overgrootmoeder, of wie weet in welk geslacht, stellig een meid. Zijn taal is de taal die men van de meiden op straat hoort. Reis eens op de spoorweg en behalve een enkele extra vriend van "die *Patriot*" zal men van geen fatsoenlik Afrikaner zulke Hotnotstaal vernemen. Ga maar voort *Patriot*, verlaag maar uw volk, bederf de zoetvloeiende Uitlandse taal en gij zult in de hand werken wat gij het meest verafschuwt, namelijk dat Engels de taal zal worden die elk fatsoenlik mens zal spreken" (*P.* 23 Apr. '80.)

Ook 'n bekende predikant het ellelange artikels teen Oom L. geskrywe in die "Z. Afrikaan". Ons gee 'n paar stukkie daaruit, nie juis om die oue rusie op te haal nie, maar omdat daarin die verdienste van die Pêrlse blad erkend word. Daar is dit ons om te doen. Die predikant sê:

"Wee de man die iets zegt of schrijft tegen de *Patriot!* Wee de man die de balk in des *Patriot's* oog aanwijst! Wee de man die het waagt, één honderdste gedeelte tegen de *Patriot* te zeggen of te schrijven van hetgeen hij tegen Gods

Wapen van die "Genootskap van Regte Afrikaners."

Gedenkskool Gebouw.

Ds. Du Toit
als jonge predikant.

DIE

Afrikaanse Patriot.

“Eert uwen vader en uwe moeder, opdat uwe dagen verlengd worden in het land dat u de Heere uw God geeft.”—*Het vijfde Gebod.*

DEEL I.] SATURDAG, 15 JANUARY, 1876. [No. 1.

“DIE AFRIKAANSE PATRIOT.”

Een Afrikaanse koerant! Wie het dit ooit gedroom! Ja, Afrikaanders! een koerant in ons ei'e taal! Dit het baiang moeite gekos om so vër te kom; dit kan ek julle verseker, want die meeste Afrikaanders is nes steeks pèrde, hulle wil mos nie glo dat ons een ei'e taal het nie. Die ou'e Patriotte hou vas, en klou vas, an die *Hollans* taal; die jong mense vind die *Engelse* taal weer so danig mooi, en o'ertui'e gaat net so moeilik, as om steeks pèrde te leer pronk in die voor-tuig. Ons wil nou met ons “Patriot” an die wereld wys, dat ons wel de'entlik een taal het waarin ons kan sê net wat ons wil.

“AFRIKAANSE PATRIOT,”

Ja, dit is die naam van ons blad! Een beter naam kan ons nooit kry nie, want een “Patriot” is een flukse vent, en so wil ons ons koerant ook maak:—klein, maar fluks.

Op die 15 van ider maand kan julle een besoek van die “Patriot” verwag, en ek is seker, hoe meer julle hom lees, hoe liever julle hom sal kry. En hoe meer intekenaars julle ver hom sal besorge, hoe meer jul julle dankbaarheid sal betoon! Ek sê: *teken in! dis maar 5 sielings in die jaar! Sê an al julle vrinde, teken in ver die “Patriot,” dis mar 5 sielings in die jaar!* Myn skepsels! wat is 5 sielings ver een “Afri-

Bowestaande is 'n letterlike afdruk van die eerste bladsij van die Afrikaanse Patriot, No. 1. Dit was toen 'n boekie van 16 bladsije.

dienstknachten gezegd of geschreven heeft! Het ware hem beter.....

Of er in het bovenland veel waarde gehecht wordt aan de hatelike en onchristelike aanmerkingen van de *Patriot*, weet ik niet; maar hier in het onderveld is de *Patriot* Evangelie, ja meer dan Evangelie. Hier heeft hij bepaald schadelik en verderfelik gewerkt." (P. 4 Junie '80).

In 'n later skrywe is dieselfde predikant wat kalmer en getuig:

"Dat de *Patriot* de leeslust onder onze boerenbevolking opgewekt heeft, stem ik volgaarne en verblyd toe. Op een kinderlike wijze en in een kinderlike taal is er tot het kind gesproken. Dit is goed, recht, prijzenswaardig. Doch het gaat niet om de groeiacht van het kind te onderdrukken. "Toen ik een kind was," zegt de Apostel, "sprak ik als een kind, maar, enz." Laat dit het motto worden van de *Patriot*, en alles komt nog een dag recht." (P. 2 Julie '80)

Karakteristiek is ook nog dit, uit die no. van 15 Julie, '81:

"'n Vrind skryf:—"As jy wil diaken of ouderling worde in ons gemeente teken dan tog nie in ver die *Patriot*; of as jy al ingeteken het, bedank dan, anders word jy uit die Synagoge geworpe" Hy verhaal hoe laas 'n paar kerkeraadlede by 'n warme Afrikaner was, om die man om te praat dat hy tog ver die *Patriot* moet bedank; want hulle wil hom so graag kerkeraad maak, en so lank as hy *so'n grote sondaar is*, wat die *Patriot* lees kan hulle hom nie kies nie.—Hy het hulle warm gemaak, daar kan jy op reken."

OOM LOKOMOTIEF S'N SONDE.

In Des., 1878, het Oom L. nie alleen sijn vijande nie, maar ook sijn sonde beskrywe. Ons haal die stuk nie aan nie, omdat dit te vinde is in die "Gesk. van die Taalbeweging". Nadat Oom L. eers uitvoerig die lesing van sijn vijande gegee het, eindig hij met *self* sijn sondes op te noem:

"a) *Ons is te Afrikaans*. Ons is nie heeltemal Engelsgesind, soos *Cape Times*, *Graaff-Reinet Advertiser*, ens., ens. Ons is nie tweslagtig, half Engels half Hollans, soos *Era*, *Colesberg Advertiser*, en ander nie. Ons wil nie, met 'n bietjie Hollans ver die naam, die Engels help invoer nie. Ons is Afrikaans—heeltemal Afrikaans met hart en siel. Dis sonde nommer één.

b) *Ons is te Godsdienstig*.—Ons wil Gods woord en syn naam en eer oral geëerbiedig hê. Ons misken die Opperwese nie, nes die ander koerante nie. En hier is 'n vername bron van al die bittere vyandskap. Die Bose kan ons nie verdra nie. Hier is sonde nommer twe.

c) Ons is te rondborstig.—Ons kom uit ver die waarheid, sonder ansien van persoon. Ons noem elke ding by syn naam. En daarom mag ons oek wel met Paulus se: "Ben ik dan uw vyand geworden u de waarheid zeggende?" (Gal. 4: 16). Dis ons derde sonde.

d) Ons is te voorspoedig.—Ons intekenare neem te sterk toe. Die *Patriot* gaat straks alle koerante verby. Dit kan hulle skade doen.....En dis ons laatste grootste sonde, en is die eintlike oorsaak van al die vyandskap."

Hiermee eindig ons vereers die geskiedenis van die wonderlike Afrikaanse Ismaël. Ja, sijn hand was teen almal, en almal s'n hand was teen hom!
